

Avvikelse i Villa Villekulla och på Saltkråkan
– Hur avvikelse konstrueras i två svenska barnböcker

Av: Molly Wallén

Handledare: Reza Azarian

Sammanfattning: Uppsatsen bidrar med ett sociologiskt perspektiv på avvikelser i två barnböcker från den populära svenska barnboksförfattaren Astrid Lindgren. Arbetet besvarar en frågeställning om hur avvikelser konstrueras i böckerna ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan”. Uppsatsen undersöker med en diskursanalytisk ansats hur karaktärer och beteenden konstrueras som avvikande och hur en avvikelsetext formuleras i barnlitteraturen. Resultatet redogör bl. a. för en avvikelsekonstruktion av huvudkaraktärer och tillskrivs ett mönster av beteende och egenskaper i relation till diskursiva teman som familjesituation, lokalt ursprung och klasstillhörighet. En diskursanalytisk tolkning av avvikelsetexten visar även hur diskursiv praktik formulerar avvikelser som en positiv kraft i Lindgrens barnlitteratur. I arbetet används diskursanalytisk metodologi och teori av Fairclough och Foucault, samt sociologisk avvikelseteori av Goffman och Becker.

Nyckelord: Avvikelse, Barnlitteratur, Diskursanalys, Legitimering, Normaliseringspraktik

Innehållsförteckning

Inledning	4
Teori	5
Diskurs.....	5
Diskursanalys	6
Faircloughs kritiska diskursteori (CDA)	6
Sociologisk avvikelsesteori	6
Avvikelse-teori: Erving Goffman	7
Avvikelse-teori: Howard S. Becker	9
Tidigare Forskning	11
Barnlitteratur	11
Demografin i barnlitteratur	12
Avvikande och normalisering av stereotyper barnlitteratur	13
Metod	16
Ansats.....	16
Urval.....	16
Material.....	18
Analysmetod	19
Reliabilitet och validitet	22
Analys.....	22
Boken om Pippi Långstrump.....	22
Familjesituation	22
Lokalt ursprung	27
Klasstillhörighet	28
Vi på Saltkråkan	29
Familjesituation	29
Lokalt ursprung	32
Klasstillhörighet	36
Avvikelse som en positiv kraft	37
Den icke-stigmatiserande avvikelsekonstruktionen	37
Förståelse och tolerans i avvikelsekonstruktionen	38
Inkludering av de avvikande	39
Friheten i avvikelse	40
Diskussion	41
Litteratur	45

Inledning

”Det där är stadsbor, förstår du, Tjorven, och dom behöver nog hålla sig i spiskroken, skulle jag tro” (Lindgren, 2003, s. 39).

Avvikelse är ett ämne vars sociologiska relevans är mångbottnad och särskilt aktuellt i dagens polariserade samhälle. Tanken med denna undersökning är att undersöka hur våra tidiga läserfarenheter påverkar vår förståelse av hur beteende och individer beskrivs som avvikande. Former av avvikelse kan leda till starka sociala reaktioner som stigmatisering, fördomar och våld. De kan likväl ligga till grund för danande möten som uppmuntrar respekt och förståelse runtom i samhället. De exempel på avvikelse som vi möter i barnlitteraturen är ett av de sätt varigenom vi tidigt lär oss om vad avvikelse är. Barnböcker är även ett medium med ett sociologiskt motiverat intresse för studier av avvikelse baserat på litteraturens roll i barnets socialisation. Detta då högläsning av barnlitteratur är en del av den socialisationsprocess som introducerar barn till kulturellt delade värdegrunder och normer (Dominković et al., 2006).

I Sverige är barnböcker av författarinnan Astrid Lindgren (1907-2002) en självklar del av barndomen för många. Astrid Lindgren har i mer än 70 år varit en av Sveriges mest lästa barnboks-författare. Lindgren var även en engagerad samhällsaktivist. Med sina litterära verk ville hon bland annat verka för mot främlingsfientlighet och för demokrati och jämlikhet. Mot denna bakgrund har hennes böcker ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan” valts ut för att analysera exempel på avvikelse i barnlitteratur. Uppsatsen kommer därför att utforska hur avvikelse konstrueras i två exempel av svensk barnlitteratur och hur författarinnan Astrid Lindgren i dessa barnböcker förmedlar en förståelse av vissa människor och beteende som avvikande.

För att svara på frågeställningen kommer ämnet avvikelse att undersökas i en diskursanalys av det litterära materialet med en metodologi som grundas på Norman Faircloughs kritiska

diskursanalys. Analysen kommer även att stödjas av Faircloughs diskursteori samt teori om avvikelser från Goffman och Becker. Detta teori- och metodval har skett på grund av diskursanalysens lämplighet att undersöka denna sorts litterära material på ett sätt som kan skapa förståelse för hur avvikelser uppstår och förmedlas genom text.

Uppsatsen gör en ansats till att utforska avvikelsekonstruktionen i två barnböcker av en av Sveriges mest populära barnboksförfattare. Syftet med uppsatsen är att bidra med ett diskursanalytiskt perspektiv på hur innehåll i barnlitteratur konstitueras som avvikande och hur en barnlitterär diskurs formulerar avvikelser. En uppsats som undersöker hur avvikelser konstrueras i barnlitteratur kan lyfta fram och uppmärksamma olika aspekter på sådana former av avvikelser som förmedlas i böcker vi läser för barn.

Frågeställningen för arbetet lyder: ***Hur konstrueras avvikelser i barnböckerna "Vi på Saltkråkan" och "Boken om Pippi Långstrump"?***

Teori

Diskurs

Med en diskurs menas sättet på vilket ett fenomen beskrivs och förstås i ett särskilt sammanhang (Fairclough, 2013[2010]). Diskursen har både en skapande och en begränsande funktion då den omgivande kontexten påverkar vår förståelse såväl för vad något *är* som vad det *inte* är, beroende på hur det förekommer och används i ett sammanhang (Fairclough, 2013[2010]). Detta sätt styr vad vi tänker om ett fenomen genom hur vi talar och skriver om det i ett visst forum (Börjesson & Palmblad, 2015). Diskursen avgör alltså ett begrepps betydelse i en aktuell omständighet, medan samma begrepp kan syfta på en annorlunda förståelse i ett annat sammanhang.

Diskursanalys

Diskursanalys är ett samlingsbegrepp som beskriver ett flertal olika diskursanalytiska traditioner som studerar diskurser i olika material och med olika angreppssätt. Olika former av diskursanalyser går dels att dela upp mellan studier som fokuserar på stora diskurser vari ett fenomen studeras i ett historiskt tidsperspektiv och ingår i flera ämnesfält, dels små diskurser vars fokus är på mindre, avgränsade ämnen som är lokalt och tidsmässigt förankrade (Börjesson & Palmblad, 2015).

En annan indelning av det diskursanalytiska fältet kan göras baserat på den praktiska arbetsmetod som är direkt kopplad till ett teoretiskt synsätt på hur och var diskurser uppstår, upprätthålls och bäst bör studeras; ett exempel på detta analyssätt är kritisk diskursanalys (Fairclough, 1992).

Faircloughs kritiska diskursteori (CDA)

Norman Fairclough har formulerat en teori och metodik för det som kallas kritisk diskursanalys (kritisk språkmedvetenhet) (Fairclough, 2013 [2010]). Denna inriktning av det diskursanalytiska fältet kännetecknas av ett kritiskt fokus på hur det studerar diskurser utifrån förståelsen att diskurser är en form av social praktik som både producerar sociala processer och sociala relationer (i sociala förhållanden och strukturer), men som även blir producerad genom dess användning i dessa sociala processer och sociala relationer (Fairclough, 2013 [2010]). Den kritiska diskursanalysen (CDA) strävar efter att synliggöra och problematisera hur språkbruket i diskursen använder strategier som speglar maktförhållanden, relationer, dolda värderingar (Fairclough, 2013 [2010]). Fairclough anser att en kritisk diskursanalys av texter avslöjar språkets socialt konstituerande makt utifrån dess förmåga att bland annat konstruera normer (Fairclough, 2013 [2010]).

Sociologisk avvikelseteori

Sociologisk teori om avvikelse och den avvikande individen/gruppen består främst av kunskap som kan härledas till någon av de två teoretiska inriktningarna positivismen (absolutist/realist) och socialkonstruktion. Positivismen beskriver avvikelse som en inneboende egenskap hos vissa beteenden och attribut hos människor (Henry, 2009). Det medför att en avvikelse existerar oberoende av samhällets åsikter eller normer, och är

beständigt över tid (Calhoun, Conyers & Thio, 2013). Socialkonstruktivismen menar att avvikelse är ett resultat av omgivningens åsikter och förväntningar (Henry, 2009). Enligt detta synsätt är avvikelse ett epitet som är bundet till kulturens och samhällets normer och föränderligt över tid (Henry, 2009). I studiet av avvikelse fokuserar socialkonstruktivistiska teoretiker som Erving Goffman och Howard S. Becker därför på att undersöka varför något anses vara avvikande, och vilka processer som bidrar till att denna uppfattning reproduceras eller förändras. Åsikter om hur detta sker och varför, är exempel på vad som skiljer olika socialkonstruktivistiska sociologers teorier åt.

Utöver sin socialkonstruktivistiska syn på avvikelse har både Goffman och Becker ett interaktionistisk sociologiskt synsätt, specifikt den symboliska interaktionismen (Chicagoskolan). Det sociologiska perspektivet av interaktionism menar att den sociala världen är beroende av interaktion. Kunskap och förståelse uppstår i kommunikation och samspel med omvärlden och förståelse om hur den sociala världen nås genom studiet av denna interaktion (Becker, 2006). Interaktionismen påtalar det sociala samspelets roll, särskilt för barnets socialiseringsprocess eftersom barnets föreställningsvärld utvecklas och formas genom dess interaktion med omvärlden och kommunikationen med andra människor (Becker, 2006). Detta anses påverka barnets uppfattning t ex om hur man ska bete sig. Den symboliska interaktionismen fokuserar därutöver särskilt på studiet av interaktionens symboliska aspekter, dess funktion och effekt, det vill säga hur kommunikationen sker genom t ex språk och text (Trost & Levin, 2010). För denna uppsats har detta varit av betydelse för valet av teori i förhållande till det barnlitterära materialet då Goffman och Becker som interaktionister anser att ämnen som avvikelsekonstruktion och stigmatisering går att tolka utifrån hur det uppstår i kommunikationen i en text.

Avvikelse-teori: Erving Goffman

”Ett stigma består därför i verkligheten av en speciell relation mellan ett attribut och ett mönster (stereotypi)” (Goffman, 2011, s. 11).

Goffman beskriver stigmatisering så som att en avvikande individ ställs utanför det övriga samhällets gemenskap på grund av att den uppvisar en egenskap eller ett attribut som inte motsvarar samhällets normativa förväntningar på hur denna individ ska se ut eller bete sig (Goffman, 2011). Den avvikande identifieras, enligt Goffman, av att en individ uppvisar fysiska, tribala/stambetingade (t ex ras/nationalitet/religion) eller psykiska/personliga drag, som gör att de på ett negativt sätt skiljer sig från medlemmarna i den sociala kategori av samhällsmedborgare som de i övrigt bedöms tillhöra vid ett första möte. (Goffman, 2011). De sociala kategorierna är de grupper som samhällets invånare delas in i, och de egenskaper som individen bör uppvisa beror på den sociala kategori som den givit intrycket av att tillhöra, om man bortser från det avvikande draget; ”Han besitter ett stigma, han avviker på ett icke önskvärt sätt från våra förväntningar.” (Goffman, 2011, s. 11-12).

Den avvikande behandlas på grund av ett stigma med mindre respekt från omgivningen (Goffman, 2011). Detta i kombination med att den avvikande själv är medveten om sin avvikelse, leder ofta till att hen kan anstränga sig att passa in, genom att försöka förändra det avvikande beteendet eller attributet. Det kan ske antingen på egen hand eller med hjälp från andra. Även om detta leder till att individen utåt sett uppfattas som normal, kan vetskapen om att ha haft ett stigma fortfarande påverka individens självkänsla och hens interaktion med omvärlden (Goffman, 2011). I sociala situationer leds den avvikande till att medvetet välja ett sätt att hantera och förhålla sig till sitt avvikande i interaktionen med andra människor. Genom att dölja sitt stigma (i den mån detta är möjligt) lever individen under konstant stress som orsakas av att ständigt löpa risken att bli offentligt avslöjad, utpressning och av att inte veta vilka i hens omgivning som vet eller anar något (Goffman, 2011). För barn är denna situation ofta betydligt underlättad, då föräldrar instinktivt försöker hantera eller föregripa negativa reaktioner eller att spända situationer uppstår. Föräldrar kan även förbättra barnets tillvaro eftersom de kan kontrollera barnets miljö och därmed tillrättalägga mycket i barnets relation till omgivningen genom att styra informationen och kunskap om avvikelsen (Goffman, 2011).

Ett annat sätt att hantera avvikelse är det Goffman kallar för ”skylning” (Goffman, 2011, s. 113). Detta syftar på hur en individ med en tydlig avvikelse fortfarande anstränger sig för att på olika sätt minimera avvikelens utsträckning inför omgivningen. I sociala sammanhang kan strävan efter att förta och förminska avvikelsen leda till att individen istället framhåller en annan, mindre stigmatiserande avvikelse som den också besitter. För att undvika ett överdrivet fokus eller spekulationer kring ett avvikande drag beskriver Goffman hur den avvikande individen även kan välja att öppet bära en så kallad stigmasymbol som annonserar en avvikelse visuellt (t ex en hörapparat), oavsett om den verkligen fyller en nödvändig funktion eller bara fungerar som en markering för att förta frågor och skvaller (Goffman, 2011).

Upplevelsen av individens gruppstillhörighet som antingen ”normal” eller ”avvikande” skiljer sig: individen själv tenderar att göra fler uppdelningar inom den avvikande gruppen, och att tolka sitt eget avvikande som mildare än vad omgivningen gör, särskilt då den främst umgås med personer som inte delar dess avvikelse (Goffman, 2011). Ur omgivningens perspektiv däremot, tillskrivs den avvikande individen en gruppstillhörighet som i första hand alltid utgörs av andra individer med samma avvikelse (Goffman, 2011).

Goffman beskriver även hur erfarenheten av att besitta ett stigma, och blivit behandlad som en stigmatiserad individ, kan påverka individens fortsatta livsåskådning positivt. Det kan bidra till att ändra både personens förståelse för sina medmänniskor och synen på livet i stort till att bli mer tolerant och uppskatta det hen har (Goffman, 2011).

Avvikelse-teori: Howard S. Becker

Till skillnad från Goffmans förståelse av avvikelse som ett stigmatiserande beteende eller attribut hos personen, framhåller Howard Becker att avvikelse orsakas av ett normbrytande beteende som bedöms avvika från omgivningens uppfattning om vad som är förväntat eller korrekt (2006). Enligt Beckers definition är avvikelse-klassificeringen en effekt som orsakas av att ett beteende bryter mot en social grupps sociala regler, såsom lagstiftning eller informella regler eller traditioner i ett samhälle (Becker, 2006). Becker betonar dock att den

avvikande individen inte behöver dela samma uppfattning om sitt beteende som ett regelbrott (Becker, 2006). Enligt Beckers förståelse har avvikelsen en objektiv karaktär i och med att ett regelbrytande beteende som bryter mot en socialt delad norm är ett regelbrott oberoende om det når omgivningens kännedom eller inte (Becker, 2006).

Bedömningen av ett regelbrott är till viss utsträckning relativt och påverkas av flera faktorer. Om en individ redan etiketterats som avvikande kan ett ytterligare regelbrott behandlas som en mindre överträdelse. Likaså anpassas reaktionen på ett regelbrott utifrån den person som begått det och om regelbrottet skadat eller sårat något eller någon annan (och i så fall vem) (Becker, 2006).

Medan Goffman beskriver människan som besitter avvikelsen som automatiskt avvikande, menar Becker att sambandet mellan en avvikelse och en avvikande individ inte är självklart. Detta exemplifieras i beskrivningen av hur samma beteende som avviker i en kontext fortfarande kan passa in i en annat, vilket har sitt ursprung i Beckers uppfattning av avvikelse som beteenden snarare än individer (Becker, 2006).

I *Utanför – avvikandets sociologi* beskrivs en avvikande individ som utanförstående (Becker, 2006). Detta utanförskap är ett resultat av att dessa människors beteende bryter mot den omgivande sociala gruppens regler som dikterar vad som är korrekt beteende i en speciell situation; ”Om en handling är avvikande eller ej beror alltså dels på handlingens karaktär (det vill säga om den bryter mot en regel eller ej), dels på hur andra personer behandlar den” (Becker, 2006, s. 27).

Sociala grupperingar av människor som besitter samma avvikelse i form av beteende eller egenskap kallar Becker för en avvikande grupp (2006). Gemenskapen mellan avvikande gruppmedlemmar bidrar till att forma en kultur, som bland annat bekräftar det annars avvikande beteendet som något normalt enligt gruppens medlemmar (Becker, 2006). Detta utgör en subkultur i förhållande till den förhärskande kulturen i samhället. Kulturens delade

värderingar kan komma att växa utöver den ursprungliga, delade avvikelser till att omfatta även andra områden; beteenden, åsikter, och gemensamma värderingar. Gemenskapen mellan gruppmedlemmarna bidrar till att göra det regelbrytande beteendet och kulturen hos gruppens medlemmar motståndskraftigt gentemot yttre påverkanskrafter. Avvikande sociala grupper har visat sig vara stabila över tid. (Becker, 2006). Styrkan i den sociala sammanhållning hos en grupp av människor som delar erfarenheten att stigmatiseras av det övriga samhället märks genom att medlemmarna kan vara betydligt mer tillåtande mot varandra gällande sådant beteende som från utomstående skulle kritiserats och leda till ett kollektivt avståndstagande (Becker, 2006). Den sociala gemenskapen av kommunikation och umgänge inom en sådan grupp innebär också ett forum där gruppmedlemmarna kan utvecklas: ”De utvecklar perspektiv på sig själva, sina avvikande aktiviteter och på sina relationer till andra medlemmar av samhället.” (Becker, 2006, s. 78)

Tidigare Forskning

Detta avsnitt kommer att innehålla en genomgång av forskning som anknyter till olika perspektiv av uppsatsens ämne och gemensamt skapar en kunskapsgrund för uppsatsens analys och diskussion. Materialet presenteras utefter en tematisk indelning baserat på hur forskningsinnehållet bidrar till förståelsen utifrån följande perspektiv på ämnet: barnböcker, barnlitteraturens demografi, avvikande och stereotyper i barnlitteratur.

Barnlitteratur

Barnböcker har inflytande över att forma barns förståelse av världen och är en litterär genre som urskiljer sig från andra (Yokota, 1993). Barnböcker skildrar ofta komplexa, och för barnet helt nya situationer på ett fantasifullt sätt och med ett pedagogiskt språk som barnen lätt kan ta till sig. Barnböcker kan definieras som böcker ”som är skrivna, producerade och marknadsförda med tanke på en ung läskrets.” (Kåreland, 2013, s. 13).

Barnlitteraturen beskrivs fylla varierande, åldersspecifika funktioner för barn och leder barnet att använda sig av innehållet för att tillgodose olika behov (Svensson, 1989). Åldersspannet mellan 3-6 år innebär att barnets läsutveckling faller inom de två första åldersgrupperna som

Svensson identifierat som Bilderbok- och barnramseåldern: 2-5/6 år, och Sagoåldern: 5-8/9 år (Svensson, 1989). I barnboksåldern är barnets syn på omvärlden fortfarande mycket självcentrerad, vilket innebär att barnet tar till sig en berättelse utifrån hur denna relaterar till barnet själv (Svensson, 1989). Förmågan att skapa förståelse av läsoplevelser som är oberoende av barnets egen roll i världen är begränsad; ”Barnets utvecklingsmässiga uppgift är att skilja mellan jaget och omgivningen, vilket kan underlättas med hjälp av bilderböcker, om dessa presenterar enstaka och isolerade föremål ur barnets miljö.” (Svensson, 1989, s. 43). I Sagoåldern; 5-8/9 år, utvecklas läsintresset till ett sätt att ge utlopp för barnets fantasi (Svensson, 1989). Barnet har vuxit till en intellektuell nivå där de kan uppskatta och följa bokens handling snarare än att fokusera på enskilda scener (Svensson, 1989). Det innebär en utveckling där barnet alltmer börjar leva sig in i sagokaraktärerna och handlingen i berättelsen (Svensson, 1989).

Demografin i barnlitteratur

Forskning som undersökt framställningen av skönlitterära karaktärer i barnlitteratur har funnit att barnböcker befolkas av en mycket homogen demografi sett till karaktärernas religion, etnicitet, klass och kön (Koss, 2015; Jones 2008). En undersökning som utvärderat karaktärerna i 455 amerikanska barnböcker som publicerades 2012 visar på att demografin i barnlitteraturen till största delen består av vita, manliga medelklass-karaktärer utan någon funktionsnedsättning och med ett könsstereotypiskt beteende (Koss, 2015).

Den förenkling av verkligheten som böckerna förmedlar, sker på bekostnad av en autentisk representation av mänsklig mångfald och med en snäv demografi som lämnar många barn utan representationer bland karaktärerna som de kan känna igen sig i (Koss, 2015; Kansu-Yetkiner, 2014). Exempel på hur barnlitteraturens demografi är både missvisande och uteslutande exemplifieras t ex genom avsaknaden i amerikansk barnlitteratur på sådant som barn från den vita arbetarklassen skulle känna igen sig i utifrån sin egen vardag; arbetslöshet, ensamstående mödrar, trailerparks och försörjningsstöd. (Jones, 2008). Betydelsen av att barnen kan identifiera sig med böckernas karaktärer och med handlingen är av stor vikt. Det påverkar barnets förmåga att kunna förstå böckernas innehåll, men även barnets syn på sig själv och dess inställning till andra sociala grupper i samhället (Rice, 2005; Yokota, 1993; Rogers & Soter, 1997). Kulturell mångfald i barnlitteraturen har även visat sig motverka

fördomar bland barn genom att producera positiva effekter som ökad förståelse, tolerans och acceptans av andra etniciteter, könsroller och kulturer (Yokota, 1993; Trepanier-Street & Romatowski, 1999).

Avvikande och normalisering av stereotyper barnlitteratur

Studier av barnlitteratur visar att förekomsten av stereotypiskt beteende och identiteter bland karaktärerna bidrar till att både producera och reproducera normer och stereotyper hos barn, genom att olika egenskaper och attribut tillskrivs särskilda sociala grupperingar i böckerna (Harlin & Morgon, 2009). Forskare har funnit en överrepresentation av stereotypiska presentationer av sociala grupperingar baserat på religiös tillhörighet, könsroller, könsstereotypiska föräldraroller och etnicitet (Kansu-Yetkiner, 2014; Anderson & Hamilton, 2005). Det sker genom att folkslag, ras, föräldrar, kvinnor/män och religioner avbildas i illustrationer och beskrivs i text, på ett återkommande ensidigt sätt och ofta i kombination med särskilt språkbruk, uttryck och kännetecknande fysiska/praktiska attribut såsom kläder: t ex indianer med kläder gjorda av djurhudar och fjädrar (Harlin & Morgon, 2009; Kansu-Yetkiner, 2014; Anderson & Hamilton, 2005).

Undersökningar har även funnit en utbredd användning av könsstereotypa beteendemönster hos kvinnliga och manliga karaktärer. Något som skapar normaliserande presentationer av könsroller, bland annat genom att förmedla en korrelation mellan karaktärernas genus och förmåga (Harlin & Morgon, 2009; Taber & Woloshyn, 2011).

I den amerikanska barnlitteraturen har förmedlingen av ett outtalat samband mellan klasstillhörighet och rastillhörighet uppmärksamats utifrån dess normaliserande aspekt (Jones, 2008). Karaktärer med en lägre socioekonomisk levnadsstandard avbildas främst som bestående av afroamerikaner och latinamerikaner (Jones, 2008). Detta är ett exempel på att gränserna för vad som är normalt eller avvikande när det kommer till klass i barnlitteratur, bestäms genom att en grups sociala och ekonomiska omständigheter kopplas samman med andra faktorer; i detta fall karaktärens ras (Jones, 2008).

Avvikelser i barnlitteratur utgörs främst av egenskaper och attribut hos enskilda karaktärer eller grupper som bryter mot de normaliserade stereotyperna som etablerats av barnlitteraturens diskurs sett till sin helhet eller inom en berättelses kontext. Barnböckers ansats att introducera något som barn inte har någon tidigare empirisk erfarenhet av, eller avdramatisera något som är mindre vanligt, såsom sexuell läggning/-identitet, familjekonstellationer och könsroller, funktionsnedsättningar, flyktingar eller människor med ett annat lokalt ursprung, kan få en motsatt effekt. Ett mindre vanligt beteende eller egenskap framställs som något avvikande genom att det presenteras i relation till den vanligare formen av samma beteende eller egenskap (Asplund Carlsson, 2006). Exempel på detta återfinns i bilderböcker som innehåller så kallade ”alternativa” familjer – det vill säga böcker med ett tema av familjekonstellationer som bryter mot heteronormen, då det kommer till uppsättningen av föräldrar. Studier av böcker med familjekonstellationer som avviker från den heteronormativa uppsättningen med pappa, mamma och barn, samt av böcker med föräldrar som avviker från traditionella stereotypiska könsroller i sina roller som makar och föräldrar, presenterar exempel på hur detta görs med gemensamma och återkommande drag (Asplund Carlsson, 2006; Diekman & Murnen, 2004). Böckernas ansats att förändra barns syn på vad som är en ”vanlig” familj och ”vanliga” mammor och pappor genom att beskriva familjer med olika hbt-element eller med föräldrar som inte uppvisar könsstereotypiskt beteende, negeras genom att de samtidigt framhåller den heteronorma familjeuppsättningen och de könsstereotypiska föräldrarollerna (Asplund Carlsson, 2006; Diekman & Murnen, 2004). Då det avvikande beteendet presenteras utifrån att det bryter mot något som är mer vanligt förekommande, riskerar böckerna att istället förstärka och reproducera normen om den heterosexuella kärnfamiljen med föräldrar med könstereotypiskt beteende (Asplund Carlsson, 2006; Diekman & Murnen, 2004).

Funktionsnedsättningar konstrueras som ett avvikande drag i barnlitteratur dels genom hur karaktärerna med funktionsnedsättningen behandlas i böckernas handling, dels av att det sällan förekommer, undantagen är äldre karaktärer som avbildas med glasögon/rullatorer (Jones, 2008; Yenika-Agbaw, 2011). En studie beskriver hur författaren H.C. Andersen i de klassiska sagorna Tummelisa, Den ståndaktige tennsoldaten, Den fula ankungen och Lilla

sjöjungfrun framställer fysiskt handikapp, kön och lokalt ursprung som något avvikande som oundvikligen leder till att sagofiguerna utsätts för stigmatisering och dålig behandling (Yenika-Agbaw, 2011).

En genomgång av tidigare forskning visar att barnlitteratur är böcker som riktar sig till barn, och de fyller pedagogiska och socialiserande funktioner hos barn. Med böcker kan barn få förståelse av verkligheten och forma åsikter om sådant som de annars har en begränsad egen empirisk erfarenhet av. Demografin bland karaktärerna i barnlitteratur är i stor utsträckning homogen sett till kön, ras, etnicitet och religion. Detta trots att läsning av litteratur med mångkulturella inslag har visat positiva effekter hos barn. Inom denna demografi framstår karaktärer som avvikande på basis av klass, sexuell läggning, familjekonstellation, religion och lokalt ursprung som avviker från den vanligtvis beskrivna fiktiva verkligheten inom barnlitteratur. Avvikelse återges ofta i barnlitteratur i form av normbrytande egenskaper och beteendemönster så som det avviker från normaliserade stereotyper för exempelvis könsroller eller ras inom den aktuella boken. Avvikelse legitimeras på flera sätt, bland annat genom reaktioner eller bemötande av det avvikande beteendet och individen i berättelsen. Legitimering av avvikelse kan även ske genom att det presenteras i förhållande till de versioner av det aktuella beteendet/egenskapen som barnen känner till sedan tidigare, och alltså framstår som det normala.

Baserat på det forskningsläge som beskrivits ovan så framkommer en kunskapslucka kring vilka former av beteenden eller egenskaper/attribut som används till att utgöra de grundläggande temana i konstruktionen av avvikelse i svensk barnlitteratur och om de skiljer sig från de utländska. Diskursanalysen av de två böckerna kan därutöver belysa utvecklingen i avvikelsekonstruktionen över det tidsperspektiv av 19 år som skiljer mellan publikationerna ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan”, vilket kan tänkas öka kunskapen om avvikelse i barnlitteratur för barn i läsålder 6-9 år, och huruvida avvikelsekonstruktionen har förändrats. Vidare saknas kunskap om hur konstruktionen av avvikelse skiljer sig åt beroende på när böckernas handling kretsar kring en individ respektive en grupp.

Metod

Ansats

Teori-avsnittet och genomgången av tidigare forskning visar att avvikelse är ett begrepp vars definition i hög grad är beroende av kontexten det formuleras inom. Även om följderna av att anses besitta en avvikelse ofta är tydliga och stigmatiserande, går avvikelsernas orsaker att förstå först då man undersöker det sammanhang av den sociala praktik och tidperiod i vilket den beskrivs. För att undersöka hur avvikelse konstrueras i barnböckerna ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan” kommer därför böckerna att tolkas med Faircloughs kritiska diskursanalys (CDA). Det är en analysmetod som undersöker just detta. ”Critical analysis aims to produce interpretations and explanations of areas of social life which both identify the causes of social wrong and produce knowledge which could (in the right conditions) contribute to righting or mitigating them.” (Fairclough, 2013[2010], s. 8). Metodvalet har därmed skett baserat på vilken metodik som är bäst lämpad för att undersöka hur ett ämne som avvikelse formas i litterär text och som tillämpat på materialet kan ge ett användbart analysunderlag som är relevant för uppsatsens frågeställning om hur avvikelse konstrueras i den valda barnlitteraturen.

Urval

Vid uppsatsens materialurval har fokus varit att finna barnlitterärt material som dels är relevant för att det möjliggör en diskursanalys om ämnet avvikelsekonstruktion, men som även är relevant att studera ur ett sociologiskt perspektiv. Med anledning av detta valdes verk av författarinnan Astrid Lindgren. Astrid Lindgrens barnböcker är enormt populära med höga försäljningssiffror framförallt inom Sverige och internationellt. Sedan sitt genombrott med ”Pippi Långstrump” år 1945 har Astrid Lindgrens barnböcker och sagofigurerna, utgjort en självklar del av många svenska barns uppväxt över flera generationer. Även nyutgivningar av böcker som innehåller revideringar i form av ett uppdaterat språkbruk bidrar till att göra Astrid Lindgren ständigt aktuell. Trots att det gått 72 år sedan debuten så har populariteten hos Astrid Lindgrens karaktärer och berättelser har visat sig vara bestående över tid och hennes böcker har nått en etablerad plats i det svenska samhället. Detta syns bland annat i statistik från författarfonden, vars årliga sammanställning av både vuxen- och barnlitteratur

noterade Astrid Lindgren som den fjärde mest utlånade författaren på svenska skol- och folkbibliotek år 2015 (<http://www.svff.se>).

Därutöver styrdes urvalsprocessen av att finna sådant material som kan bidra till att fylla den tidigare beskrivna kunskapsluckan om avvikelser i barnlitteratur. För att uppnå detta skedde urvalet av två barnböcker baserat på flera kriterier. Att de innehåller av någon form av avvikelse, ett individperspektiv respektive ett grupperspektiv på avvikelse, läsålder samt att litteraturen publicerats under olika barnboksperioder. Dessa urvalskriterier kommer att presenteras mer utförligt i det kommande avsnittet.

”Vi på Saltkråkan” innehåller former av avvikelse bland annat av familjen Melkersson som en grupp av stadsbor i relation till ö-befolkningen och ö-samhällets normer, och den främsta avvikelseformen i Pippi Långstrump baseras på huvudpersonen som enskild individ med en familjebakgrund och lokalt ursprung som skiljer sig från den övriga stadsbefolkningen. Urvalskriteriet rörande material som skiljer sig åt baserat på hur dess avvikelse tema centrerar kring dels ett individperspektiv, dels ett grupperspektiv är motiverat för att undersöka hur dessa motsatta faktorer påverkar konstruktionen av avvikelse i materialet och vilka eventuellt skilda effekter detta kan ha på avvikelседiskursen i böckerna. Kriteriet om läsålder är motiverat av att böckerna ska rikta sig till samma åldersgrupp. Den rekommenderade läsåldern hos en barnbok är en bedömning av boken som gjorts med hänsyn både till ämnets lämplighet och den förståelsenivå som krävs. Den rekommenderade läsåldern hos en barnbok går alltså att använda som en riktlinje för att böckernas språk och handling ska ligga på samma nivå i hur de konstruerar avvikelse, och vara jämförbara eller kompletterande i relation till varandra. Den aktuella läsåldern som avser barnlitteratur för barn i åldern 6-9 år, medför att det inte ska vara en bilderbok, utan en kapitelbok med bilder. Detta då denna barnlitteratur riktad till denna läsålder behandlar ämnen om avvikelse på ett mer nyanserat och problematiserat sätt än enklare bilderböcker, som är skrivna för en yngre publik. Läsåldern är därutöver utvald då den fortfarande är litteratur som, utöver att underhålla, även riktar sig till barn med ett delvis didaktiskt förhållningssätt, något som i litteratur för äldre barn och ungdomsböcker ersätts med hänsyn till barnets identitetsutveckling (Kåreland, 2013).

Böckerna är valda från två olika perioder i svensk barnbokslitteratur; ”Pippi Långstrump” gavs ut 1945 vilket anses vara året för den svenska moderna barnbokens genombrott. Barnböcker hade tidigare varit idealiserade och uppfostrande men genomgick liksom övriga samhället stora förändringar under denna tid: ekonomisk välfärd, politiska reformer som syftade till att uppmuntra ett bildningsideal för att stärka social jämlikhet och ideologiska influenser efter krigstiden, ett ökande intresse för psykologi och pedagogik och modernismens fokus på individualism bidrog till att utveckla barnbokens språkbruk, estetik och innehåll (Kåreland, 2001). ”Vi på Saltkråkan” gavs ut år 1964 och aspekter av bokens innehåll reflekterar barnlitterära trender i ämnesval och utvecklingen av barnbokens användning för att förmedla ett solidariskt budskap under tidsperioden av 1960- 1970-talet:

Även inom barnlitteraturen kan man tala om en socialrealismens period. ... I barnlitteraturen blev realism med inriktning på sociala problem allt vanligare ju längre 1960-talet led mot sitt slut. ... Redan i mitten av 1960-talet kunde man i barnböcker se exempel på en medvetenhet om mäns och kvinnors olika roller (Kåreland, 2013, s. 58-61).

Tidsperspektivet på de nästan 20 år som skiljer mellan publikationerna av ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan” motiverar att studera om materialet avspeglar en liknande utveckling av förändring för hur avvikelse konstrueras och hanteras i barnlitteraturen. Bland annat genom de ämnen som avvikelsen utgår från i barnlitteratur trots att författarinnan och hennes grundläggande mänskliga och politiska värderingar förblivit desamma (Strömstedt, 1999). Detta är av intresse då resultaten kan möjliggöra en diskussion kring eventuella förändringar som skett.

Material

Det empiriska material som kommer att ligga till grund för uppsatsens diskursanalys är ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan”.

Det första litterära materialet är ”Boken om Pippi Långstrump” är en samlingsvolym med delvis reviderade berättelser om Pippi Långstrump som tidigare publicerats i böckerna ”Pippi Långstrump” (1945), ”Pippi Långstrump går ombord” (1946) och ”Pippi Långstrump i

Söderhavet” (1948). Boken är utgiven av förlaget Rabén & Sjögren som rekommenderar den till barn i läsåldern 6-9 år (Rabén & Sjögren, 2015). När ”Boken om Pippi Långstrump” gavs ut i nyupplaga 2015 hade böckerna om Pippi Långstrump sålts i över 60 miljoner exemplar världen över och blivit översatt till 70 språk enligt förlaget (Rabén & Sjögren, 2015). ”Boken om Pippi Långstrump” innehåller även illustrationer av Ingrid Vang Nyman som kompletterar texten, dessa ingår emellertid inte i materialet för uppsatsen som enbart avser bokens skriftliga innehåll. Det andra litterära materialet som ligger till grund för uppsatsens undersökning är boken ”Vi på Saltkråkan” skriven av Astrid Lindgren. Boken publicerades första gången 1964 av Rabén & Sjögren förlag som rekommenderar den till barn mellan 6-9 år (Rabén & Sjögren, u.å). Bokens handling kretsar kring familjen Melkersson som flyttar från storstaden ut till skärgårdsön Saltkråkan och familjens möten med ö-samhällets invånare och skärgårdslivet.

Analysmetod

Uppsatsens analysmetod består av en kritisk diskursanalys baserad på metodik av Norman Fairclough med kompletterande inslag av diskursanalytiska redskap från Michel Foucaults diskursanalytiska genealogiska metod. Analysens kritiska funktion utgörs av att läsningen och analysen är utförd med ett kritiskt och ifrågasättande förhållningssätt till materialets framställning av avvikelse och sättet varpå detta görs genom avvikelstdiskursens struktur samt innehåll. I samband med en noggrann läsning av materialet görs en klassificering, vari materialets avvikelstdiskurs kartläggs genom att spåra olika, grundläggande teman som används i avvikelsekonstruktionen. Dessa teman analyseras följaktligen i två analysmoment: en lingvistisk analys och en interdiskursiv analys (Fairclough, 2013[2010]).

Analysarbetet genomförs med en kritisk läsning av materialet och en klassificering som identifierar hur avvikelstdiskursen i utdrag från textmaterialet innehåller beskrivningar av olika avvikelseformer som går att kategorisera utifrån hur de anknyter till olika teman. (Fairclough, 2013[2010]). De identifierade teman och de textutdrag från böckerna som exemplifierar denna tematiska uppdelning inom avvikelstdiskursens konstruktion kommer sedan att utgöra grunden för de lingvistiska och det interdiskursiva analysmomenten.

I de två analysmomenten tolkas textutdragen utifrån dess meningsskapande praktik. Dels i en analysprocess med inslag från Faircloughs lingvistiska textanalys som undersöker avvikelsetemat i utdragen baserat på dess lingvistiskt meningsskapande funktion (Fairclough, 2001). Detta har till funktionen att bestämma hur innehållet i utdragen styr förståelsen av avvikelse genom att semiotiska redskap som satsförbindelser och ordval begränsar och vinklar tolkningen av textmaterialet (Fairclough, 2001). Användningen av de semiotiska redskapen som kommer att användas i analysarbetet går till på olika sätt och är utformad utifrån hur de bidrar med olika förståelseperspektiv på konstruktionen av avvikelse i böckerna: satsförbindelser ("clause combinations") som uppmärksammar hur olika delar av innehållet sammanfogas och vilken betydelse detta har på diskursens avvikelsekonstruktion; och slutligen analyseras textutdragen utifrån den diskursiva makt som ordval (fraser, uttryck eller metaforer) har över att identifiera avvikelsen och bestämma avvikelsen beroende på hur den representeras. Detta har en effekt på *vad* i materialet som är avvikande och *över* det i materialet som är avvikande (Fairclough, 2001).

Textutdragens innehåll kommer därefter att tolkas i en interdiskursiv analys som undersöker dess inslag av interdiskursiv samt intertextuell praktik. I den interdiskursiva analysen görs detta genom att den diskursiva förståelsen av avvikelse undersöks utifrån diskursiva strategier i textutdragen. Effekten av de diskursiva teoretiska strategierna normaliseringspraktik och legitimering, så som de tolkats utifrån diskursteori av Michel Foucault, analyseras i denna del av analysarbetet. Normaliseringspraktik syftar på praktiker av normalisering och det är en diskursiv strategi. Normaliseringspraktik hänvisar i detta arbete till former av disciplin som konstruerar och etablerar ett normbrytande beteende som en avvikelse bland annat genom att det ifrågasätts, korrigeras och även framställs i relation till normaliserat beteende som följer de sociala reglerna (Foucault, 2002). Detta kan ske genom handlingar och situationer vari en grupp eller individ utsätts för konformerande påtryckningar att anpassa sig och sitt beteende till normerna. Analysen av normaliseringspraktiker sker genom att kritiskt granska exempel på handlingar i texten som syftar till att normalisera drag och beteende hos karaktärerna. Dessa normaliseringspraktiker bidrar till att klargöra böckernas diskurser om vad som är avvikande utifrån perspektivet av hur det avvikande utsätts för påtryckningar att ändra sig till

normen. Legitimering är en diskursiv praktik som etablerar förståelsen hos exempel av beteende eller egenskaper som avvikelser utifrån att det uppfyller eller avviker från textens struktur av värderingar och normer (Fairclough, 2013[2010]). I en kritisk analys av den diskursiva funktionen av legitimering i det litterära materialet ifrågasätts även *hur* detta görs i texten, vilket exempelvis kan ske genom att innehållet hänvisar till sociala strukturer. En analys av materialets legitimerande diskursiva praktik syftar till att lyfta fram inslag i texten som konstruerar avvikelse baserat på hur texten beskriver beteenden och egenskaper på ett sätt som speglar hur det bryter mot normer och regler eller konfirmerar sociala strukturer (Börjesson & Palmblad, 2003).

De diskursiva analysverktygen används i analysen av textutdragen för att tolka hur avvikelsekonstruktionen som produceras i böckerna förhåller sig i en intertextuell relation med utdrag från avvikelseteori av Goffman och Becker. Användningen av de diskursanalytiska redskapen från Foucaults diskursteori (normalisering och legitimering) sker utifrån hur de fyller ett kompletterande tolkning- och förståelseperspektiv av avvikelsekonstruktionen (Carbine, 2001). De båda sociologerna framhäver vikten av diskursanalys för att tolka och ifrågasätta diskursernas inneboende inslag av maktutövning i dess meningsskapande praktik.

I enlighet med Faircloughs metodik sker analysarbetet på flera nivåer samtidigt. Detta för att analysen ska få tillgång både till förståelsen av diskursens producerande egenskaper men också till diskurs som en reproduktion av andra diskurser (Fairclough, 2001). Med anledning av detta kommer analysarbetet av de tematiskt uppdelade textutdragen i de två analysmomenten att ske parallellt, men med ett ömsesidigt utbyte som speglar diskursens meningsskapande funktion. Presentationen av analysarbetet kommer även att avspegla hur kunskap om avvikelsekonstruktionen i materialets avvikelседiskurs nås med en förståelse av att resultaten från de två analysmomenten använder, påverkar och kompletterar varandra.

Reliabilitet och validitet

Som forskningsmetod medför diskursanalysen en subjektiv faktor ifråga om forskarens makt över analysens utformning och i dess tolkning. Det kritiska förhållningssätt i analysprocessen som den kritiska diskursanalysen använder, bedöms bidra till validiteten hos analysen. Faktorer som inverkar på analysens reliabilitet är främst det inflytande som författaren har haft i tillämpningen av analysmetoden på textmaterialet. Valet av analysmetoderna har därutöver gjorts med extra hänsyn till vad de undersöker, och utifrån hur de kompletterar varandra på ett sätt som gemensamt kan ge ett användbart resultat som är väl förankrat i materialet.

Analys

Analysavsnittet syftar till att för redogöra för det diskursanalytiska arbetet som undersökt avvikelsekonstruktionen i det barnlitterära materialet ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan”. Analysarbetet redovisas i avsnittet genom att textutdrag som urskilts i klassificeringen av materialets avvikelседiskurs presenteras och sedan analyseras i två diskursanalytiska analysmoment. Analysarbetet kompletteras kontinuerligt med ett teoretiskt perspektiv av sociologisk avvikelse teori.

Den kritiska och noggranna läsning av barnlitteraturen som inlett analysarbetet identifierade en grundläggande struktur i avvikelседiskursen då gemensamma inslag i avvikelseinnehållet avspeglar tre övergripande teman: familjesituation, lokalt ursprung och klass. Dessa teman går att spåra i materialets innehåll som avvikelseformer av beteende, egenskaper eller attribut och av att de avspeglas i normer och värderingar som förmedlas i textmaterialet.

Boken om Pippi Långstrump

Familjesituation

Klassificeringen av avvikelseformer i innehållet urskiljer ett tema av familjesituationer i konstruktionen av avvikelse i boken. Temat av familjesituationer i ”Boken om Pippi

Långstrump” härleds från diskursivt innehåll av karaktärens familjesituation och som avspeglas i textutdrag som behandlar föräldralöshet och uppfostran. Materialets tema av avvikelseinnehåll relaterat till Pippis familjesituation beskrivs i utdrag från textmaterialet som innehåller en konstruktion av avvikelse baserat på beteenden/egenskaper/värderingar/och normer som rör detta tema.

Detta sker i utdrag som presenterar Pippi som både helt föräldralös i och med att hennes mamma sedan länge är avliden och att hennes pappa blåsts överbord från sitt skepp, och som avvikande då hon redan som en ”liten, liten unge” skrek så mycket att hon på ett praktiskt sätt fysiskt separerade sig själv från andra människor:

I trädgården låg ett gammalt hus, och i huset bodde Pippi Långstrump. Hon var nio år, och hon bodde där alldeles ensam. ... En gång i tiden hade Pippi haft en pappa, som hon tyckte förfärligt mycket om, ja, hon hade förstås haft en mamma också, men det var länge sedan, så det kom hon inte alls ihåg. Mamman hade dött, när Pippi bara var en liten, liten unge, som låg i vaggan och skrek så förskräckligt, att ingen kunde vara i närheten (Lindgren, 2015, s. 9).

I det lingvistiska analysmomentet uppmärksammas hur Pippis avvikelse konstrueras som en funktion av hennes familjesituation redan i bokens inledning av den semiotiska effekten av ordvalen i en satsförbindelse som beskriver en nioårig flicka som bor ”alldeles ensam” i ett gammalt hus.

Textutdragen som exemplifierar bokens avvikelsekonstruktion utifrån Pippis familjesituation anspelar på en förståelse av föräldrars roll för uppfostran och regler i ett barn liv och tolkas utifrån hur detta innehåll effektivt särskiljer Pippi. Det bidrar till en förståelse av Pippi som en avvikande individ då hennes avsaknad av föräldrar förmedlas utifrån det inflytande som dessa annars skulle ha haft över henne med uppfostran och regler:

Ingen mamma eller pappa hade hon, och det var egentligen rätt skönt, för på det viset fanns det ingen som kunde säga till henne, att hon skulle gå och lägga sig, just när hon hade som allra roligast, och ingen som kunde tvinga henne att äta fiskleverolja, när hon hellre ville ha karameller (Lindgren, 2015, s. 9).

Genom exempel på det inflytande som Tommy och Annikas föräldrar har över deras liv:
”Just då bultade det på dörren. Det var Tommys och Annikas pappa som kom för att hämta hem sina barn. Det var läggdags för länge sen påstod han” (Lindgren, 20015, s. 95).

Konstruktionen av Pippis föräldralöshet som en form av avvikelse förstärks ytterligare genom hur detta kontinuerligt framställs som något ovanligt, bland annat genom att det ifrågasätts:

Men ingen pappa syntes till och ingen mamma heller, och Annika frågade ängsligt: ”Bor du här alldeles ensam?”

”Visst inte”, sa Pippi. ”Herr Nilsson och hästen bor ju här också.”

”Ja men, jag menar, har du ingen mamma eller pappa här?”

”Nej, inte det minsta”, sa Pippi glatt.

”Men vem säger till dig då, när du ska gå och lägga dig om kvällarna och sånt där”, frågade Annika (Lindgren, 2015, s. 16).

Textutdrag exemplifierar hur texten i ”Boken om Pippi Långstrump” konstruerar Pippis avvikelse som överensstämmer med Beckers begreppsdefinition av avvikelse i formen av normbrytande handlingar (Becker, 2006):

Tommy och Annika gick naturligtvis i skolan. Varje morgon klockan åtta traskade de iväg hand i hand med skolböckerna under armen. Vid den tiden höll Pippi för det mesta på att rykta sin häst eller klä på Herr Nilsson hans lilla kostym. Eller också tog hon sin morgongymnastik, vilket gick till så, att hon ställde sig käpprak på golvet och gjorde fyrtiotre frivolter efter varann (Lindgren, 2015, s. 38).

Beskrivningen av Pippi som en avvikande individ på grund av hennes föräldralöshet legitimeras ytterligare på detta sätt då hon uppvisar normbrytande beteende som explicit beskrivs som ett resultat av hennes familjesituation:

Alla barnen stirrade förfärade på Pippi. Och fröken förklarade för henne att på det viset fick man inte svara i skolan. Man skulle inte kalla fröken för ”du”, utan man skulle kalla fröken för ”fröken” (Lindgren, 2015, s. 40).

Textutdragets beskrivning av de andra barnens reaktion på Pippis beteende bestämmer framställningen av beteendet som en avvikelse. Detta textutdrag går att tolka utifrån att det

konstruerar avvikelse baserat på hur avvikelse tar sig uttryck i sociala utbyten och bemöts av omgivningen i vad Goffman beskriver som blandade kontakter - då en avvikande individ kommer i kontakt med normala:

När normala och stigmatiserade faktiskt kommer i varandras omedelbara närhet, och i synnerhet om de försöker upprätthålla samtalskontakt, uppstår det en sociologiskt primär situation, eftersom dessa båda sidor direkt måste ta hänsyn till stigmats orsaker och verkningar (Goffman, 2011, s. 21).

”Du förstår, fröken, att när man har en mamma som är en ängel och en pappa som är söderhavskung, och man själv har seglat på havet hela sitt liv, så vet man inte riktigt hur man ska uppföra sig i skolan bland alla äpplen och igelkuttar” (Lindgren, 2015, s. 45).

Att Pippi förklarar sitt beteende har en avvikelsekonstruerande funktion för den diskursiva förståelsen av detta beteende och något som kräver en förklaring. Det beskrivna beteendet går därutöver att tolka som ett tecken på att Pippi besitter en självinsikt om sitt eget avvikande då hon aktivt försöker hantera sin avvikande identitet i den sociala situationen genom information:

Vid blandade kontakter är det vidare så att den stigmatiserade individen i allmänhet har en känsla av att han på något sätt är ifrågasatt och måste ta sig i akt och söka i förväg bedöma det intryck han gör, i en omfattning och i sådana avseenden som han utgår från att andra inte behöver göra (Goffman, 2011, s. 22).

Det förekommer också något slags 'avslöjningsetikett', en formel varigenom individen röjer sitt stigma på ett fullkomligt sakligt sätt och därmed tar för givet att de närvarande står över alla sådana synpunkter samtidigt som han hindrar de, från att avslöja att de inte gör det (Goffman, 2011, s. 112).

Tolkningen av Pippis beteende som ett tecken på att hon är medveten om sitt avvikande åtföljs av förståelsen av beskrivningen av hennes klädsel i texten utifrån hur den fyller funktionen av en stigmasymbol för läsaren:

Den sociala information som förmedlas av någon symbol, vilken det än må vara, kanske blott bekräftar det som andra tecken vittnar om hos individen, och fyller ut vår bild av honom på ett överflödigt och oproblemiskt sätt (Goffman, 2011, s. 53).

Hennes klänning var rätt egendomlig. Pippi hade själv sytt den. Det var meningen, att det skulle bli blå, men det blåa tyget räckte inte, så Pippi fick lov att sy dit lite röda tygbitar här och där. På hennes långa, smala ben satt ett par långa strumpor, den ena

gul och den andra svart. Och så hade hon ett par svartaskor, som var precis dubbelt så långa som hennes fötter. De skorna hade hennes pappa köpt åt henne i Sydamerika för att hon skulle ha lite att växa i, och Pippi ville aldrig ha några andra (Lindgren, 2015, s. 14).

Förståelsen av Pippis brist på uppfostran som en avvikelse i materialets avvikelседiskurs konstrueras även av den respons som beteendet beskrivs möta i hur det hanteras av en auktoritetsperson (fröken Rosenblom):

Om du inte genast får och ställer dej där borta och skäms, sa fröken Rosenblom, så vet jag en liten flicka som snart får ordentligt med smäll (Lindgren, 2015, s. 174).

Detta exemplifierar även hur blandade kontakter kan leda till reaktioner som konstruerar avvikelse.

Istället för att söka hålla sig undan kanske den stigmatiserade individen försöker sig på att med fientlig gåpåaranda att ge sig in i blandade kontakter, men detta kan utlösa föregående motdrag från de normalas sida (Goffman, 2011, s. 26).

Konstruktionen av Pippis avvikelse som en funktion av hennes familjesituation sker även i beskrivningen av att hennes familjesituation har resulterat i en bristfällig fostran och hur detta framkallar en gemensam aktion i samhället då stadens farbröder och tanter går samman och bestämmer sig för att sätta henne på barnhem och att få henne att gå till skolan:

I den lilla staden blev det ganska snart allmänt bekant, att en flickunge på nio år bodde ensam i Villa Villekulla. Stadens tanter och farbröder tyckte inte alls att detta gick an. Alla barn måste ju ha någon som förmanade dom, och alla barn måste gå i skolan och lära sig multiplikationstabellen. Och därför bestämde alla tanterna och farbröderna, att den lilla flickan i Villa Villekulla genast skulle sättas i ett barnhem (Lindgren, 2015, s. 30).

Detta exemplifierar hur materialet etablerar, och förmedlar normer och värderingen att barn ska bli väl omhändertagna och hur de ska uppföra sig vilket Pippis familjesituation uppenbarligen bryter mot:

Det var nämligen så att fröken Rosenblom lär väga och mäta alla barnen för att se, om det var någon som var särskilt mager och ynkelig och som inte såg ut att få tillräckligt med mat hemma. Alla sådana barn magra och fattiga barn fick gå hem till fröken Rosenblom varje frukostrast och äta en stor tallrik soppa (Lindgren, 2015, s. 169).

Textutdragen går även att tolka utifrån hur de exemplifierat Goffmans sociologiska förståelse av att hur de avvikande individernas identitet etableras och formuleras i hur samhället behandlar dem som en avvikande grupp:

Sociologin hävdar emellertid stundom att vi allihop talar utifrån någon gruppsynpunkt. Det speciella med den stigmatiserades situation är att samhället talar om för honom att han är medlem i en större grupp, vilket innebär att han är en normal människa men att han också i viss mån är 'annorlunda' och att det vore dåraktigt att förneka denna olikhet (Goffman, 2011, sid. 135).

Lokalt ursprung

Pippi Långstrump är uppvuxen ombord på sin pappas fartyg som seglade de sju haven och hon säger sig ha besökt väldigt många länder på flera kontinenter:

”Varför jag gick baklänges?” Sa Pippi. ”Lever vi inte i ett fritt land kanske? Får man inte gå hur man vill? Förresten ska jag säga dej att i Egypten går alla människor på det viset och ingen tycker, att det är det minsta konstigt.”

”Hur vet du det, frågade Tommy. Du har väl inte varit i Egypten?”

”Om jag har varit i Egypten! Jo, det kan du skriva opp att jag har. Jag har varit överallt på hela jordklotet och sett mycket konstigare saker än folk, som går baklänges. Jag undrar vad du skulle ha sagt om jag hade gått på händerna som folk gör i Bortre Indien?” (Lindgren, 2015, s. 15).

Utifrån reaktionerna som Pippi får då hon delar med sig av sina upplevelser från andra länder (även om de är lögner) tolkas Tommy, Annika och den övriga befolkningen som att de härstammar från den lilla staden i vilken de bor. Deras återkommande reaktioner av förvirring, ifrågasättande och tillrättavisningar gentemot Pippis världsvana beteende förmedlar förståelsen av att stadsborna har en begränsad geografisk erfarenhet och endast besitter kunskap och erfarenhet från sin egen kultur och dess traditioner. Den väl etablerade sociala gemenskap som de uppvisar på detta sätt har legitimerande funktion som ger läsaren förståelse av att deras lokalt förankrade perspektiv är det normala, och Pippis är avvikande.

I analysen av utdrag med avvikelseinnehåll med temat lokalt ursprung framgår hur diskursiv praktik konstruerar förståelsen av Pippi som avvikande genom att hennes ursprung förmedlas

på ett sätt som framställer henne som exotisk, berest och världsvan jämfört med stadsborna och jämnåriga barn:

”Tacka vet jag skolorna i Argentina, sa Pippi överlägset och tittade ner på barnen. Där skulle ni gå. Där börjar påsklovet tre dagar efter jullovet slut, och när påsklovet tar slut är det tre dar, tills det blir sommarlov. Sommarlovet slutar den första november och sen har man förstås en dryg pärs, tills jullovet börjar den elfte november. Men det får tas, för man har i alla fall inga läxor. Det är strängt förbjudet att läsa läxor i Argentina” (Lindgren, 2015, s. 45).

Klasstillhörighet

Ett lämpligt klassperspektiv baserat på materialets innehåll bedöms vara en grundläggande klassindelning i kategorierna överklass, arbetarklass och underklass. Då demografin i böckerna inte beskrivs utifrån dessa termer i materialet, så har en bedömning skett av den levnadsstandard som personerna i böckerna tycks tillhöra baserat på ledtrådar som ekonomiska tillgångar, yrkeskategorier (arbetare och tjänstemän) och utbildningsnivå.

Den lingvistiska analysen av textutdrag med ett innehåll som anspelar på klass i ”Boken om Pippi Långstrump” tolkas Pippis klasstillhörighet utifrån ordval som beskriver att Pippi är dotter till en kung och att hon är ”rik som ett troll” med en väska full med guldpengar:

Sin pappa hade Pippi inte glömt. Han var sjökaptan och seglade på de stora haven, och Pippi hade seglat med honom på hans båt, ända till pappan en gång under en storm blåste i sjön och försvann. Men Pippi var alldeles säker på att han en dag skulle komma tillbaka. ... Hon trodde, att han hade flutit iland på en söderhavsö och blivit kung över alla söderhavsborna och gick omkring med en gullkrona på huvudet hela dagarna (Lindgren, 2015, s. 10).

Vidare tolkas textutdrag som beskriver hennes ekonomiska levnadsstandard i ordval som beskriver hur denna förmögenhet tillåter henne att spendera pengar på nöjen som andra barn i staden inte har råd med:

”Hur vore det om vi gav oss iväg in till stan och gick i affärer”, sa hon till sist.

”Men vi har inga pengar”, sa Tommy.

”Jag har”, sa Pippi. Och för att bevisa det gick hon strax och öppnade sin kappsäck full med gullpengar. Hon tog en försvarlig grabbnäve och stoppade ner slantarna i förklädsfickan mitt på magen (Lindgren, 2015, s. 98).

I den interdiskursiva analysen legitimeras avvikelserna i Pippis åsikter om klass (som förstått utifrån yrkesval) då de beskrivs i perspektiv av hur de skiljer sig från övriga stadsbornas åsikter och värderingar om yrkesval:

”Där ser du”, sa Pippi. ”Det finns inget så bra som att bara sakletare. Och det är bara underligt att det inte är fler som slår sig på jobbet. Snickare och skomakare och sotare och sånt där, det kan dom bli, men sakletare, nej pass, det duger inte åt dom” (Lindgren, 2015, s. 28).

Pippis beskrivning av ”sakletare” som ett yrke och hennes lättvindiga attityd till att gå i skolan och lära sig matematik eller att läsa, tyder på att hon till skillnad från de övriga stadsborna inte kommer att behöva en utbildning för att försörja sig i framtiden och därmed tillhör en högre klass än stadsborna.

Att Pippis ekonomiska tillgångar är en avvikelse för en nioårig flicka, legitimeras av att detta först måste ifrågasättas innan det accepteras, samt utifrån hur hennes förmögenhet medför materiell lyx som får henne att avvika på ett unikt sätt då det beskrivs i samband med de andra barnens situation. Ur kapitlet ”Pippi går på cirkus”:

Pippi räckte fram en gullpeng, och den gamla damen tittade misstroget på den. Hon bet i den också för att se att den var riktig. ... På det sättet kom Pippi, Tommy och Annika att sitta på några mycket fina röda stolar alldeles intill manegen, Tommy och Annika vände sig om flera gånger för att vinka åt sina skolkamrater som satt mycket längre bort (Lindgren, 2015, s. 67).

Vi på Saltkråkan

Familjesituation

Temat av familjesituation som grund för avvikelsekonstruktion i avvikelседiskursen i boken ”Vi på Saltkråkan” baseras på utdrag som innehåller familjen Melkerssons familjesituation.

Avvikelsen i familjen Melkerssons familjesituation presenteras att familjen inte har någon mamma, och effekten som detta medför för Malin, det äldsta barnet i familjen som fyller såväl rollen som en storsyster, som den av en mamma till båda sina bröder och pappan Melker:

Ty Malin var familjens ankare och stöttsten. Ända sedan deras mor dog, när Pelle föddes, hade hon varit som en mamma för alla pojkarna Melkersson, Melker inberäknad. En späd och barnslig och ganska olycklig liten mamma de första åren, men undan för undan allt mer kapabel att 'snyta och tvätta och skälla och baka bullar' – det var så hon själv beskrev vad hon höll på med (Lindgren, 2003, s. 13).

Förståelsen av denna familjesituation som avvikande kommer sig delvis av ordvalen semiotiska funktion som signalerar instabilitet och ovanligt; Malins roll i familjen beskrivs både som både ett barn och en (liten) mamma, Melker som både en far och en av pojkarna.

Familjesituation i familjen Melkersson legitimeras ytterligare som en avvikelse genom hur denna otydliga rollfördelning inom familjen medför beteenden som framställs som normbrytande då Malin förtar Melkers auktoritet:

Hon hade förberett Nisse Grankvist på olika saker som Melker antagligen skulle komma sättandes och vilja köpa men som han borde hindras från att lägga sig till med.

”Ingen lie, ingen yxa, inget järnspekt”, hade hon sagt.

”Järnspekt”, sa Nisse, ”inte kan han väl göra någon skada med ett järnspekt!” (Lindgren, 2003, s. 73).

Nisse Grankvist uppenbara oförstående visar på att det är sättet som Malin måste ta ansvar för sin far som inte är det normativa för relationen mellan en far och hans dotter.

På samma tema av avvikande familjeförhållande så konstrueras även Melkers egenskaper som avvikande genom den semiotiska effekten av ordval och uttryck, som förmedlar förståelsen av Melker som en klart ovanlig förälder. Det legitimeras av att hans egen dotter Malin reagerar på att hans beteende skiljer från hur andra jämnåriga män och fäder uppför sig på ett sätt som hänvisar till en normativ förståelse av beteende hos fäder och föräldrar:

”Saltkråkan”, sa han. ”Jag tycker om namnet. Det är därför jag har hyrt där.” Malin, hans nittonåring, såg på honom och skakade på huvudet, å, att ha en så lättsinnig far! Han skulle fylla femtio snart, men han var impulsiv som ett barn och mer pojkaktig och

bekymmerslös än sina egna pojkar. Nu stod han där, ivrig som en unge på julafton, och väntade att alla skulle vara lyckliga över hans påhitt att hyra sommarnöje på Saltkråkan.

”Det är likt dej”, sa Malin, ”Det är alldeles precis likt dej att gå och hyra sommarnöje på en ö som du aldrig har sett, bara för att du tycker att namnet låter bra” (Lindgren, 2003, s. 6).

I analysen skapas en förståelse för bokens avvikelseinnehåll utifrån hur avvikelsekonstruktionen i textutdragen formulerar familjen Melkerssons beteende och egenskaper som en stambetingad avvikelseform. dvs. de tillskrivs gemensamt en avvikande identitet baserat på sådana delade drag som framställs som avvikande i deras relation med öborna (Goffman, 2011). Avvikelser de beskrivs besitta tillskrivs dem gemensamt som grupp utan att ta hänsyn till individuella skillnader mellan familjemedlemmarna: den stambetingade avvikelseformen etableras genom en diskursiv praktik som minimerar effekten av exempel på ”normalt” beteende inom gruppen, samtidigt som uppvisat avvikande beteende i textutdragen går att tolka som orsakat en stambetingade avvikelse (i temat familjesituation/lokalt ursprung/klass) och därmed tillskrivs familjens samtliga medlemmar. Förståelsen av familjen Melkerssons avvikelse som en kollektiv avvikelseform konstrueras i relation till hur beteenden och egenskaper hos individuella öbor (som Tjorven) beskrivs som avvikande i semiotisk funktion hos ordval och uttryck (”öns härskarinna” och ”majestätiska barnet”). En individuell avvikelse som tillskrivs en enskild karaktär utan detta reflekteras i presentationen och förståelsen av den övriga gruppen (Tjorvens familjemedlemmar och de övriga öborna):

Människan var av kvinnokön och ungefär sju år. Hon stod stilla, liksom uppvuxen ut bryggan, regnet sköljde över henne men hon rörde sig inte. Man kunde tro att Gud gjorde henne på samma gång som ön, tänkte Malin, och ställde henne där, att vara öns härskarinna och väktare till evig tid (Lindgren, 2003, s. 18);

”Gå hem, Tjorven”, sa han till det majestätiska barnet, tänk att han tordes och tänk att han var *far* till ett sådant barn! Men det hjälpte inte mycket.

”Vem har sagt det?”, frågade ungen strängt. ”Har mamma sagt det?”

”Nej, det är jag som säger det”, sa hennes far.

”Då gör jag det inte” sa ungen. ”För nu ska jag ta emot båten” (Lindgren, 2003, s. 20).

Lokalt ursprung

Temat lokalt ursprung identifieras i boken ”Vi på Saltkråkan” genom textutdrag som beskriver familjen Melkersson som en familj av ”sommargäster” som bor i Stockholm under större delen av året. Detta står i kontrast till den övriga befolkningen på ön som bor ute i skärgården året runt.

Att familjen Melkersson lokala ursprung är en form av avvikelse tolkas först utifrån hur detta medför att de beskriver sig själva i ordval som ”små” (i jämförelse med invånarna på Saltkråkan) och stackare:

[Malin] Han var majestätisk på samma sätt som sin matte och jag började tro att alla varelser på den här ön var av samma slag och skyhögt överlägsna oss små stackare från stan (Lindgren, 2003, s. 29).

Bokens tema av lokalt ursprung som den främsta grundläggande avvikelseformen exemplifieras också av hur det framkallar beteendet hos de ”normala” öborna att ”pådyvla folk en massa ofullkomligheter på basis av en enda ofullkomlighet” vilket legitimerar ursprungets avvikelsekonstruerande funktion (Goffman, 2011, s. 13):

Men köksfönstret stod öppet, och de hörde alla Tjorvens röst när hon gick förbi därutanför.

”Mamma, vet du vad? När han gick på taket, den där farbrorn, då hållde han sig i spiskroken.” De hörde Märta Grankvists svar också.

”Det där är stadsbor, förstår du, Tjorven, och dom behöver nog hålla sig i spiskroken, skulle jag tro” (Lindgren, 2003, s. 39).

Att stockholmare därmed är en främmande och avvikande sort tolkas även utifrån hur temat förmedlas lingvistiskt i texten; t ex då denna uppfattning uttrycks av Söderman:

”Jahaja, nu kommer sommargästerna, håhåjaja”, sa Söderman, och när pappa frågade honom om han inte tyckte om sommargäster såg han förbluffad ut. Det var tydligen en tanke som aldrig hade fallit honom in.

”Tycker om, tja”, sa hand. ”Men di flesta å dom är ju stockholmare, och resten är egentligen bara skräp dom också” (Lindgren, 2003, s. 103).

Detta beteende gentemot familjen Melkersson som avvikande baserat på deras lokala ursprung går att förstå utifrån hur normala människor kan komma att se de avvikande individerna som en del av en grupp, utan individuella drag och med ordval som avspeglar att de inte riktigt anses som människor (Goffman, 2011). Förståelsen av människor som inte kommer ifrån skärgården (och särskilt de som bor i Stockholm) som en avvikande grupp med beskrivs genom att aspekter av deras liv är totalt främmande för någon (Tjorven) som kommer ifrån Saltkråkan:

Tjorven hade dimmiga föreställningar om hembiträden, något sådant hade aldrig satt sin fot på Saltkråkan, men hon hade för sig att det var starka, järnhårda varelser som gick fram ungefär som statsisbrytaren när den bröt upp ångbåtsrännan om vintrarna (Lindgren, 2003, s. 58);

Men nere vid Södermans stuga såg hon Stina. Hon var ute och drog sin nya dockvagn. Så fina saker hade bara den vars mamma var kallskänka i Stockholm (Lindgren, 2003, s. 181).

I motsats till detta framställs invånarna på Saltkråkan redan i bokens inledning som en liten, sammansvetsad grupp. Att medlemmarna i familjen Melkersson inte tillhör denna grupp framgår av att de beskrivs som ”en sån där sommargästfamilj” (Lindgren, 2003, s. 6). Att familjen Melkersson avviker från det normala konstrueras i gubben Södermans svar på Pelles fråga:

"Jag kan komma och hälsa på dig nån dag", sa han nådigt. "I vilket hus bor ni?" ... "Du kan fråga var gubben Söderman bor", sa hennes morfar, "för sir du, det vet varenda människa" (Lindgren, 2003 s. 11).

Skärgårdsbornas beteende och egenskaper beskrivs genomgående som en funktion av att de bor kommer från Saltkråkan. Därigenom etableras en diskursiv praktik av karaktärernas lokala ursprung som en grund för avvikelsekonstruktion i exempel då dessa beteenden/egenskaper konstrueras som avvikande:

Då fick Melker tårar i ögonen, det fick han gärna när folk var vänliga mot honom och hans barn.

”Tänk att det finns så snälla människor”, stammade han.

”Ja, så snälla är vi här på Saltkråkan”, skrattade Märta Grankvist (Lindgren, 2003, s. 38).

Den interdiskursiva analysen tolkar här hur utdrag som förenar karaktärernas lokala ursprung till deras egenskaper går att förstå som den diskursiva strategin av normaliseringspraktik som framställer öborna förmåga som normal:

[Om Teddy och Freddy] De visste det mesta om båtar och vatten och väder och vindar och hur man fiskar med när och skötar och långrev och drag. De kunde rensa strömming och flå abborre, de kunde splitsa tågvirke och göra knopar och vricka ekan med en åra lika bra som de rodde den med två. - - De braverade inte med sina färdigheter. Antagligen trodde de att allt det där som de kunde så bra var något man föddes med om man var skärgårdsflicka, precis som ejdern föddes med simhud mellan tårna och abborrarna med gälar. ... De hade rott om kvällarna, han och Niklas, i Snickargårdens gamla gistna eka. I all hemlighet hade de övat sig borta i Janssons vik för att inte vara alltför tafatta när de kom i båt tillsammans med Teddy och Freddy. ”Vi vet nog en del om båtar vi också, fast vi inte är några skärgårdsbor”, hade Johan försäkrat när de första gången träffade Grankvistflickorna” (Lindgren, 2003, s. 51).

Goffman beskriver hur individens medvetenhet om sitt avvikande kan leda till att blandade kontakter mellan den avvikande och normala kan bli ansträngda och den avvikande kan känna sig ängslig i sociala situationer (2011). Detta demonstreras av Malins beteende:

I dörren vände hon på huvudet.

”Är det något mer ni behöver hjälp med, så säj till.”

”Ja, det var ett trasigt fönster där inne”, sa Malin blygt. 'Men vi kan väl inte besvara er hur mycket som helst” (Lindgren, 2003, s. 38).

Stockholm beskrivs som en främmande verklighet genom ordvalen ”i ett fjärran Stockholm” (Lindgren, 2003, s. 188). Ett ordval vars semiotiska funktion är att skapa representationen av Stockholm som något främmande och avvikande baserat på hur Tjorven, som är uppväxt på Saltkråkan, inte har någon uppfattning om livet i staden:

Och i sjöbodarna som inte var upp och ner lekte Tjorven kurragömma med Båtsman. Utan honom skulle hon ha varit ganska ensam, med Teddy och Freddy i skolan varje dag och med Pelle och Stina långt borta i ett fjärran Stockholm, där hon själv aldrig satt sin fot och som hon inte visste något om (Lindgren, 2003, s. 188).

I den interdiskursiva analysen av textutdraget från kapitlet ”Vilse i dimman” tolkas innehållet som ett exempel på bokens normaliseringspraktik inom temat lokalt ursprung:

[Melker] Han gick missmodigt ner till bryggan, och när han såg det där gråa, formlösa som liksom i vågor rullade mot honom, då greps han av skräck, och han skrek så mycket han orkade:

”Johan! Niklas! Var är ni? Kom hem!”

Men Nisse som följt efter slog honom vänligt på axeln.

”Snälla Melker, man kan inte bo i skärgårn om man tar det så där. Och det blir inte ett dugg bättre för att du står här och låter som en mistlur. Kom in till Märta och få lite kaffe och bullar, vetja” (Lindgren, 2003, s. 78).

Det tolkas som en diskursiv strategi då texten både framställer skärgårdsbornas sätt att hantera situationen som normalt och genom att Melkers oro ifrågasätts som ogrundad och förlöjligas. Dels genom att öborna försöker ändra Melkers beteende och även Melker själv försöker rätta sig efter detta, eftersom han känner sig tvungen att dölja sin annars instinktiva reaktion:

Men innan det gick så långt hade han varit inne hos Nisse och Märta tre gånger.

”Det är inte det att jag är orolig”, hade han försäkrat med ett generat leende när han var där första gången.

”Era barn är ju vana vid sjön, så för dom är jag inte ett dugg orolig”, bedyrade han andra gången. ”Men Johan och Niklas ute i den här tjocka gröten” sa han, för nu hade dimman nått Saltkråkan, och den skrämde honom.

”Mina barn är ute i precis samma gröt”, sa Nisse.

Tredje gången Melker kom instövlande i handelsboden skrattade Nisse och sa:

”Vad får det lov att vara idag då? Jag har prima järnspekt som du kan dunka i stortån, så du får lite annat att jämra dig för” (Lindgren, 2003 s. 76-77).

Detta textutdrag tolkas utifrån hur det exemplifierar ytterligare ett exempel på att familjen Melkersson i det sociala umgänget med öborna drar sig för att öppet erkänna sin avvikelse och de begränsningar som den medför. Det är först vid en nödsituation som Melker tillstår dessa egenskaper som en avvikelse och känner sig tvungen att påtala att de medför en signifikant skillnad mellan hans egna barn och barn som är uppväxta på Saltkråkan. Analysen visar att i övriga utdrag präglas familjen Melkerssons förhållande till sin egen avvikelse i och med deras annorlunda ursprung av att de i sociala kontakter minimerar eller döljer den. En diskursiv praktik av avvikelsekonstruerande som sedan kompletteras av att öborna genomgående tillskriver dem samma avvikelseform (och andra avvikelser familjen uppvisar som något som förklaras av deras avvikande ursprung):

Men köksfönstret stod öppet, och de hörde alla Tjorvens röst när hon gick förbi därutanför.

”Mamma, vet du vad? När han gick på taket, den där farbrorn, då hållde han sig i spiskroken.”

De hörde Märta Grankvists svar också.

”Det där är stadsbor, förstår du, Tjorven, och dom behöver nog hålla sig i spiskroken, skulle jag tro” (Lindgren, 2003, s. 39).

Klasstillhörighet

Ett klasstema spåras i bokens avvikelседiskurs i textutdrag som innehåller exempel på avvikelсеformer i beteenden, egenskaper, åsikter och värderingar som avspeglar karaktärernas klasstillhörighet (definition av klassperspektivet som används i analysen av temat: se s. 24).

Den lingvistiska analysen presenterar konstruktionen av familjen Melkerssons klasstillhörighet baserat på semiotisk praktik genom uttryck och ordval:

Köp stället – vilket hån! Gudsigförbarme, han kunde inte köpa så mycket som en hundkoja med de inkomster han hade! En årshyra i taget, det kunde han skrapa ihop, sämre karl var han inte, och därför hade han med förtröstan sett fram mot en lång rad av år i Snickargården (Lindgren, 2003, s. 321).

Den lingvistiska analysen förmedlar även att familjens levnadsstandard är låg genom satsförbindelse och ordval:

Snickargården och Melkerssons hörde ihop. ... Men nu kom det andra människor som väl bara märkte att golven gungade här och var och att fönstren var lite sneda och vinda och att det fanns fuktfläckar i taket på ett par ställen” (Lindgren, 2003, s. 325).

Den interdiskursiva analysen av utdragen tolkar att familjen Melkerssons ekonomiska situation är god nog att de har råd att hyra ett sommarnöje, men att köpa även ett så nedgånget hus som Snickargården är en lyx som vore omöjlig om inte Melker får ett stipendium. Denna ekonomiska situation konstrueras som något avvikande då den i den interdiskursiva analysen jämförs med såväl beskrivningen av skärgårdsbornas hus, och levnadsstandarden för andra stadsbor:

Men nere vid Södermans stuga såg hon Stina. Hon var ute och drog sin nya dockvagn. Så fina saker hade bara den vars mamma var kallskänka i Stockholm” (Lindgren, 2003, s. 181).

Där hade pappa sin handelsbod, men huset var stort så att de fick plats allihop. ”Jag och Båtsman och mamma och pappa och Teddy och Freddy”, sa Tjorven (Lindgren, 2003, s. 34).

En förståelse om den diskursiva avvikelsekonstruktionen av familjen Melkerssons klasstillhörighet förtydligas i den interdiskursiva analysen då ämnet framställs i textutdrag med kombinationen av familjens klasstillhörighet (förmedlad utifrån Melkers yrke) och beteende som Melkers egna åsikter legitimerar som avvikande genom semiotisk effekt i ordval som ”vansinnig”:

”Så trodde jag att alla människor gjorde”, försvarade sig Melker, men sedan teg han och tänkte efter. ”Eller kanske man måste vara författare och mer eller mindre vansinnig för att göra en sådan sak? Bara ett namn ... Saltkråkan, haha! Andra människor kanske far och tittar först” (Lindgren, 2003, s. 6).

Avvikelse som en positiv kraft

Diskursanalysen har visat hur innehållet i de två barnböckerna förmedlar en diskurs kring avvikelse. I det kommande avsnittet kommer funktionen i avvikelsekonstruktionen att teoretiskt analyseras utifrån hur denna konstruktion formulerar avvikelse som en positiv kraft i det litterära materialet.

Den icke-stigmatiserande avvikelsekonstruktionen

Klassificeringen av avvikelseformerna i böckernas avvikelседiskurs identifierar teman av familjesituation, lokalt ursprung, och klasstillhörighet. Som grund för konstruktionen av avvikelse överensstämmer dessa teman med de former av avvikelse som Erving Goffman kallar för en tribal-/stambetingad stigma. Goffman beskriver detta som en negativ avvikelse på grunderna av att ett subjekt tillhör en annan ”stam” utifrån dennes ras, religion, nationalitet och andra exempel på ett gemensamt kulturellt arv (Goffman, 2011). Definitionen överensstämmer med de former av avvikelse som identifierats i innehållet av både ”Boken om Pippi Långstrump” som ”Vi på Saltkråkan”. Detta genom hur huvudpersonerna avviker

från den övriga befolkningen i deras respektive samhällen med anledning av beteenden och egenskaper vilka vittnar om annorlunda familjesituationer, klasstillhörigheter och lokala ursprung. Men avvikelseformerna som förekommer i textmaterialet åtföljas inte av den negativa värderingen som Goffmans begreppsförklaring innehåller. Detta kan förklaras av att Goffmans stigmatteori använder deduktiv slutledning i sin förklaringsmodell då författaren beskriver avvikande utifrån att det leder till stigmatisering (Goffman, 2011). En induktiv analys av de former av avvikelse som framkommit i diskursanalysen visar däremot inte på att dessa stambetingade avvikelser leder till en social exkludering eller stigmatisering av individen/individerna i böckerna. Detta markerar en tydlig skillnad mellan barnböckernas avvikelседiskurs och Goffmans beskrivning av avvikelser såsom stigman och stigmatiserande (Goffman, 2011). En slutsats som dras från detta är att konstruktionen av avvikande i barnböckerna sker utan något inslag av en negativ värdering. Detta bekräftas av hur Pippis fysiska avvikelse presenteras utan den negativa framtoning som Goffman ger av fysiska avvikelser med benämningen ”missbildningar” (Goffman, 2011 s. 12).

Förståelse och tolerans i avvikelsekonstruktionen

Diskursanalysens resultat av hur avvikelse konstrueras i de två barnböckerna redovisar ett mönster vari avvikande beteende och avvikande egenskaper bemöts av andra karaktärer på sätt som förmedlar en tolerans gentemot avvikelse och avvikande individer. I ”Vi på Saltkråkan” exemplifieras ett sådant tolerant bemötande då familjen Melkerssons avvikande beteende förklaras och accepteras bland öborna vilket tycks hänvisa till en outtalad konsensus rörande att då familjen kommer från Stockholm så kommer de att vara och uppföra sig annorlunda. I ”Boken om Pippi Långstrump” bemöts Pippis avvikelse med nyfikenhet från barnen i samhället, och slutligen med tolerans även från myndigheter (bland annat polisen) och stadens vuxna befolkning. Dessa kommer att acceptera Pippis avvikande, vilket exemplifieras av att hon tillåts bo kvar på egen hand i Villa Villekulla och inte heller behöver gå i skolan som de andra barnen. Liknande inslag i det litterära materialet visar att en aspekt av böckernas avvikelsekonstruktion utgörs av ett tolerant förhållningssätt gentemot avvikelse då avvikelse bemöts med förståelse och nyfikenhet. Böckernas utformning av ett tolerant förhållningssätt gentemot avvikande beteende och egenskaper åtföljs av explicita eller implicita hänvisningar till avvikelsernas orsak. På detta sätt skapar Astrid Lindgren en

konstruktion av avvikelser som snarare vilar på en socialkonstruktivistisk syn på begreppet avvikelse istället för att en syn på avvikelse som en egenskap som kan, och bör botas. Denna tolkning görs med hänsyn till hur avvikelsekonstruktionen i böckerna återger en avvikelse som skapas inom och utav sociala relationer.

Konstruktionen sker genom hänvisning till en avvikelse som orsakas av yttre normativa strukturer och medför en särskiljning av individer. Att avvikelse därmed är något som går att förstå och förklara i förhållande till sociala strukturer, snarare än ett begrepp som bör studeras utifrån en objektivt fastställd begreppsdefinition överensstämmer med Beckers teori (2011). I Astrid Lindgrens konstruktion av avvikelse bemöts samhällsliga fördomar och normer genom att humaniseras då avvikelserna förklaras utifrån individuella förutsättningar och förståelse för det perspektiv som givit upphov till skillnader i beteenden.

Inkludering av de avvikande

Den kritiska analysen av avvikelse i ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan” visar även på aspekter vari avvikelsekonstruktionen frångår den valda avvikelseteorin hos Becker och Goffman. Detta sker då konstruktionen av avvikelse i böckerna inte innehåller någon självvald isolering av de avvikande från det övriga samhället, utan de avvikande konstrueras i deras aktiva assimilering med de normala grupperna.

Enligt Becker kan en självvald isolering av en avvikande grupp tolkas som ett sätt för dessa att slå vakt om den delade subkultur som erbjuder gemenskap och en känsla av tillhörighet gentemot det övriga samhället som nedvärderar deras beteende, egenskaper och åsikter (Becker, 2011). Beckers teori är grundad på empiriska studier genom intervjuer och deltagande observationer, och det är något som inte återfinns i den fiktiva verkligheten i Lindgrens sagovärldar. Denna skillnad går att skönja bland annat i hur familjen Melkersson anstränger sig för att få tillträde till den sociala gemenskapen bland invånarna på Saltkråkan. Inte heller Pippi Långstrump beskrivs som socialt diskriminerande, eller som att andra likasinnade avvikare är något hon söker efter. Till skillnad från familjen Melkersson anstränger sig visserligen inte Pippi lika aktivt för att passa in bland den övriga stadsbefolkningen, vilket för henne skulle medföra att hon gjorde avkall på sitt eget beteende.

Detta är också något som i en begränsad social isolering i vissa fall, exempelvis då de andra barnen går i skolan tillsammans. Analysen visar emellertid ändå att temat av inkludering av den avvikande ingår i avvikelsekonstruktionen i boken, i Pippis fall då hon uppskattar socialt utbyte med alla delar av samhället, lika gärna grannbarnen Tommy och Annika som poliskonstaplar eller inbrottstjuvar.

Att denna aspekt av Lindgrens avvikelsekonstruktion skiljer från empiriskt grundad forskning ses som ett uttryck för författarinnans egna övertygelser kring demokrati, pacifism och jämlikhet (Strömstedt, 1999). Utifrån detta perspektiv spåras därmed avvikelsekonstruktionens tema av inkludering av de avvikande till författarinnans bakomliggande motiv att skildra även karaktärer med avvikelser på ett sätt som uppmuntrar till inkludering av, och förståelse för, alla människor och sociala grupperingar i samhället.

Friheten i avvikelse

I böckerna förmedlas en konstruktion av avvikelse vari individer som stämplats som avvikande tillskrivs en frihet i sitt framtida uppförande. Detta exemplifieras genom hur avvikande karaktärer tillskrivs ytterligare avvikande beteenden och egenskaper utan att det leder till strängare sanktioner i hur karaktären beskrivs i texten, eller hur denne behandlas inom bokens fiktiva verklighet. De avvikande individerna framställs som att de genom sin avvikelse besitter en utökad frihet att uttrycka sig på ett avvikande sätt jämfört med de övriga karaktärerna. Detta istället för att använda avvikelse som grund för särskiljande och stigmatisering. På detta sätt konstrueras avvikelse som ett uttryck för kreativa och humoristiska personligheter såsom Melker, Tjorven och Pippi att leva efter sina egna regler utan begränsning eller skam. Enligt Becker kan detta förstås genom hur individer som redan anses som avvikande inom ett område även ges tillstånd att bete sig avvikande på andra sätt, utan att detta tolkas som ett uttryck för en ny sorts avvikelse och istället härleds tillbaka till den ursprungliga avvikelserna (Becker, 2011).

Liksom musiker känner sin särart starkt, menar de att de inte har någon skyldighet att imitera töntarnas konventionella beteende. Av föreställningen att ingen kan tala om för en musiker hur han ska spela följer logiskt, att inte kan tala om för honom hur han ska göra något annat (Becker, 2011, s. 82).

Avvikelsen som Astrid Lindgren konstruerar i ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan” går alltså att tolka som en positiv kraft. Avvikelsekonstruktion är icke-stigmatiserande, bemöts med nyfikenhet och tolerans grundad på förståelse, framställer en vilja till inkludering från de avvikande, och formulerar avvikelse baserat på hur detta medför en frihet för den avvikande individen att uppvisa ytterligare avvikande egenskaper och beteende i andra situationer. Den positiva kraften i Astrid Lindgrens avvikelsekonstruktion i dessa barnböcker återges av hur karaktärerna, trots sina avvikelser, erhåller det värdefulla och positiva slutresultatet av trofast vänskap.

Diskussion

Den kritiska diskursanalysen har funnit att Astrid Lindgrens böcker ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan” innehåller en avvikelседiskurs av avvikande beteenden och egenskaper hos karaktärerna som reflekterar deras familjesituation, lokala ursprung och klasstillhörighet. Skildringen av avvikelse i böckerna överensstämmer med social konstruktivistisk avvikelseteori som anser att avvikelse konstrueras i samhället och kulturen, och ett interaktionistiskt perspektiv då det formas, uppstår och medför effekter i individens sociala liv och påverkar andra människors beteende i kontakten med en avvikande individ eller avvikelse.

I den lingvistiska analysen framgår hur Pippis normbrytande beteende, och stigmatiseringen i reaktionerna detta väcker, är uttryckligen beskrivet i ordval som konstruerar förståelsen av det som en avvikelse för läsaren. Förståelsen av Pippi som avvikande konstrueras bland annat av Pippi själv då hon förklarar och försvarar sitt annorlunda beteende utifrån sin familjesituation, ursprung och klass. Därutöver framhävs Pippis Långstrumps avvikelse i större utsträckning utav de reaktioner dessa genererar från omgivningen, medan

skärgårdsborna i ”Vi på Saltkråkan” istället försöker ”inskola” familjen Melkersson till skärgårdslivet. Avvikelsen i ”Vi på Saltkråkan” legitimeras i karaktärernas försök att passa in bland omgivningen, vilket medför att deras avvikande tydliggörs. Familjen Melkersson på Saltkråkan tvingas att acceptera och öppet erkänna sina avvikelser för att bli accepterade på de sätt som de *inte* avviker från omgivningen. Detta rättfärdigande beteende tolkas med Goffmans teori som en effekt av att familjen Melkersson trots sin avvikelse ändå delar omgivningens normer och värdegrunder (Goffman, 2011).

Barnböckerna innehåller återkommande beskrivningar av avvikande individer och avvikelseformer. I handlingen och i texten formuleras avvikelse genom språkbrukets semiotiska funktion och diskursiva praktik. I båda böckerna konstrueras avvikelse genom att diskursens teman kring familjesituation, lokalt ursprung och klasstillhörighet tillskrivs karaktärerna på ett sätt som särskiljer dem från övriga karaktärer i texten, och som avspeglas i deras beteenden och egenskaper. Då Astrid Lindgren i sitt författarskap strävade efter att uppmuntra en värdegrund av jämlikhet och förståelse så tolkas avvikelseperspektivet bland huvudpersonerna i böckerna som ett medvetet narrativt val i detta syfte. I ”Boken om Pippi Långstrump” utformas Pippis avvikelse i beskrivningen av hennes normbrytande beteende. Beteendet legitimeras som avvikande då det beskrivs som en effekt av hur hon avviker från de gemensamma familjesituationer, lokala ursprung och klasstillhörighet som bokens övriga karaktärer bedöms ha gemensamt. I boken ”Vi på Saltkråkan” konstrueras avvikelse främst genom familjens Melkerssons stockholmska ursprung som är annorlunda jämfört med bland skärgårdsborna. Grundat på detta tillskrivs sedan familjen som grupp en gemensam stambetingad avvikelse.

I den genomförda diskursanalysen har den kritiska analysen av textens diskursiva strategier tydliggjort hur böckerna innehåller en avvikelседiskurs som är både skapad och skapande. Avvikelседiskursen i böckerna både konstruerar förståelsen av de temarelaterade beteenden och egenskaperna som avvikande, men även formulerar och återger vissa aspekter av en sedan tidigare etablerad tolkning av avvikelse av Goffman och Becker. Barnböckerna förmedlar en konstruktion av avvikelse som en positiv kraft som är icke-stigmatiserande,

formulerar avvikelse genom tolerans och förståelse, och framhåller avvikelse baserat hur den medför en form av frihet för den avvikande individen.

Medan både böckerna innehåller avvikelseformer i de tre temana av karaktärernas familjesituation, lokalt ursprung och klasstillhörighet, så är avvikelsediskursen i ”Boken om Pippi Långstrump” tydligare sett till ordval och mer omfattande. Dessa skillnader framgår bland annat av att medan Pippi är har förlorat båda sina föräldrar så har familjen Melkersson fortfarande en förälder (pappa Melker). Sett till lokalt ursprung så baseras familjen Melkerssons avvikelse på att de är stadsbor och stockholmare i relation till skärgårdsborna, medan Pippi har växt upp utomlands och på en båt). Eftersom böckerna riktar sig till barn i samma läsålder så tolkas dessa skillnader som en effekt av att böckerna är skrivna i olika perioder av svensk barnlitteratur. Orsaker kan tillskrivas att samhället (genom bokförlagen) ändrade sin syn på vad som är lämpliga avvikelseformer och -ämnen för barn. ”Boken om Pippi Långstrump” innehåller övernaturliga inslag (Pippis styrka) som förtar effekten i de allvarliga ämnena. Även om Pippi är ensam så beskrivs hennes livssituation aldrig som verkligt desperat, hon har pengar och kan försvara sig själv mot inbrottstjuvar. Detta avspeglar den barnlitterära tidsperiod då barnboken skrevs och medför att avvikelsekonstruktionen konstrueras på ett enklare sätt. Till skillnad från Pippi så utgår ”Vi på Saltkråkan” från ett mer socialrealistiskt narrativ som i större utsträckning problematiserar sociala förhållanden i handlingen. Något som märks i avvikelsekonstruktionen då familjen Melkerssons framtid på Saltkråkan hotas med anledning av Melkers låga inkomst som författare som gör familjen beroende av bidrag. Detta avspeglar väl de barnlitterära tidsperioder då böckerna gavs ut.

Konstruktionen av avvikelse i ”Boken om Pippi Långstrump” och ”Vi på Saltkråkan” anknyter till den tidigare forskningen då avvikelsediskursen i böckerna bekräftar avvikelsekonstruktionen i barnlitteratur utifrån teman av familjesituationer, ursprung och ett klassperspektiv. Demografin i de två barnböckerna är mer jämställd och heterogen jämfört med den tidigare forskningens resultat rörande demografin i barnböcker. Analysen fann inte

heller någon skillnad i beskrivningen av män och kvinnors kapacitet, förmågor, beteende eller egenskaper som var stor nog att ha en särskiljande effekt på något av könen.

Resultatet från den kritiska diskursanalysen kompletterar den tidigare forskningen om klasstillhörighet i barnlitteratur. Klassperspektivet utgör ett tema i de två svenska barnböckernas avvikelседiskurs, men i motsats till resultat från tidigare forskning så konstrueras inte avvikelsen av en bristfällig representation av olika samhällsklasser. I ”Vi på Saltkråkan” formuleras istället huvudpersonernas avvikande i temat klasstillhörighet genom att familjen Melkersson har en lägre levnadsstandard jämfört med andra karaktärer som i övrigt bedöms tillhöra samma samhällsklass.

I direkt motsats till resultat från forskning om avvikelse i barnlitteratur som redovisat resultat av avvikande familjesituationer som formulerat av alternativa familjekonstellationer, så är avvikelsen inom detta tema begränsat till föräldralöshet i materialet. Orsaken till detta bedöms vara samhällets värderingar och normer vid tidpunkten för böckernas utgivning. Trots att alternativa familjekonstellationer och sexuella läggningar inte konstrueras som avvikande genom en diskursiv praktik i böckerna så bör ändå detta nämnas som ett exempel på barnlitteratur troligtvis kan bidra till stigmatisering och avvikelsekonstruktion hos läsaren baserat på vad den *inte* innehåller.

Vidare forskning på området skulle kunna bredda perspektivet genom att utgå från ett större textmaterial av fler böcker riktad till samma läsålder. Fortsatta studier inriktade på samma textmaterial skulle kunna komplettera och fördjupa diskursen av avvikelse i ”Vi på Saltkråkan” och ”Boken om Pippi Långstrump” genom att utökas till att även omfatta illustrationerna.

Litteratur

Astrid Lindgren (u.å.) <http://www.astridlindgren.se/varlden-runt/karaktererna-i-andra-lander>
Hämtad den 13 februari 2017.

Anderson, D. A., & Hamilton, M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: The invisible father. *Sex Roles: A Journal of Research*, 52(3-4), 145. doi:10.1007/s11199-005-1290-8

Asplund Carlsson, M. (2006). När Malins mamma gifte sig med Lisa. I P. J. Andersson, et al. (Red) *Dom – och vi. Humanistdag-boken nr 19* (s. 25-31) Göteborg: Humanistiska fakultetsnämnden, Göteborgs universitet.

Becker, H.S. (2006). Utanför: avvikandets sociologi. Lund: Arkiv.

Börjesson, M. & Palmblad, E. (red.) (2007). Diskursanalys i praktiken. (1. uppl.) Malmö: Liber.

Carbine, J. (2001) Unmarried Motherhood 1830 – 1990: A Genealogical Analysis. In Wetherell, M., Taylor, S., & Yates, S. J. (2001). *Discourse as data: A guide for analysis*. (pp. 267-310). London: Sage, in association with the Open University.

Calhoun, T.C., Conyers, A. & Thio, A. (red.) (2013). Deviance today. Boston: Pearson.

Diekman, A. B., & Murnen, S. K. (2004). Learning to be little women and little men: The inequitable gender equality of nonsexist children's literature. *Sex Roles*, 50(5), 373-385.

Dominković, K., Eriksson, Y. & Fellenius, K. (2006). Läs högt för barn. Lund: Studentlitteratur.

Fairclough, N. (2013[2010]). Critical discourse analysis : the critical study of language. (Second edition.) Abingdon: Routledge.

Fairclough, N. (red.) (1992). Critical language awareness. London: Longman.

Fairclough, N. (2001). The discourse of New Labour : Critical discourse analysis. In M. Wetherell (Ed.), *Discourse as data : a guide for analysis*. (pp. 229-266). London: Sage and the Open University.

Foucault, M. (2002). *Vetandets arkeologi*. ([Ny utg.]). Lund: Arkiv.

Goffman, E. (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. (3. uppl.) Stockholm: Norstedt.

Harlin, R., & Morgan, H. (2009). Review of research: Gender, racial and ethnic misrepresentation in children's books: A comparative look. *Childhood Education*, v85(iss3), p.187-190.

Henry, S. (2009). *Social deviance*. Cambridge: Polity.

Jones, S. (2008). Grass houses: Representations and reinventions of social class through children's literature. *Journal of Language and Literacy Education* (vol.4 iss.2 p.40-58) Georgia: Department of Language and Literacy Education, University of Georgia.

Kansu-Yetkiner, N. 2014, Words Apart, Worlds Apart: Peritexts from Islamized Translations of World Classics in Children's Literature. *Children's Literature in Education*, vol. 45, no. 4, pp. 340-353.

Koss, M. D. (2015). Diversity in contemporary picturebooks: A content analysis. *Journal of Children's Literature*, 41(1), 32-42.

Kåreland, L. (2013). *Barnboken i samhället*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Kåreland, L. (2001). *Möte med barnboken: linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. ([Ny, rev. och aktualiserad utg.]). Stockholm: Natur och kultur.

Lindgren, A. (2015). *Boken om Pippi Långstrump*. (8. uppl.) Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lindgren, A. (2003). *Vi på Saltkråkan*. (7. uppl.) Stockholm: Rabén & Sjögren.

Rabén & Sjögren. (u å). *Vi på Saltkråkan*. Hämtad 2016-01-02 från

http://www.rabensjogren.se/bocker/Utgiven/2004/Sommar/lindgren_astrid-vi_pa_saltkrakan_kartonnage/

Rabén & Sjögren. (2015). *Boken om Pippi Långstrump i nyutgåva*. Hämtad 2016-12-30 från <http://www.rabensjogren.se/pa-gang/Nyheter/2015/Boken-om-Pippi-Langstrump-i-nyutgava-delvis-reviderad-av-Astrid-Lindgren-sjalv/>

- Rice, P. S. (2005). It 'ain't' always so: Sixth graders' interpretations of hispanic-american stories with universal themes. *Children's Literature in Education: An International Quarterly*, 36(4), 343.
- Rogers, R. & Christian, J. (2007), 'What could I say?' A critical discourse analysis of the construction of race in children's literature, *Race Ethnicity and Education*, vol. 10, no. 1, pp. 21-46.
- Rogers, T. & Soter, A.O. (red.) (1997). Reading across cultures: teaching literature in a diverse society. New York: Teachers College Press.
- Svenska Författarfonden. Ersättningar, Statistik 2015. Hämtad 2017-03-16 från <http://www.svff.se> .
- Svensson, C. (1989). Barn och ungdomars läsning : problemöversikt och förslag till forskning. Linköping: Linköpings universitet.
- Strömstedt, M. (1999). Astrid Lindgren: en levnadsteckning. (3., omarb. och utök. uppl.) Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Taber, N. & Woloshyn, V. (2011), Issues of exceptionality, gender, and power: exploring Canadian children's award-winning literature *Gender and Education*, vol. 23, no. 7, pp. 889.
- Trepanier-Street, M. L., & Romatowski, J. A. (1999). The influence of children's literature on gender role perceptions: A reexamination. *Early Childhood Education Journal*, 26(3), 155-159.
- Trost, J., 1935, & Levin, I. (2010). *Att förstå vardagen: Med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv* (4. uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). Diskursanalys som teori och metod. Lund: Studentlitteratur.
- Yokota, J. (1993). Issues in selecting multicultural children's literature. *Language Arts*, 70(3), 156-167.
- Yenika-Agbaw, V. (2011). Reading Disability in Children's Literature: Hans Christian Andersen's Tales. *Journal of Literary & Cultural Disability Studies* 5(1), 91-107. Liverpool University Press.

Molly Wallén
Sociologiska institutionen
Uppsala Universitet